

een *effectus civilis* in den eigenlijken zin van dat woord, komt alleen te pas voor de faculteiten der Letteren en der Rechten, inzonderheid voor de laatste. Daarvoor werd zij ons tot nog toe onthouden. En die uitsluiting, die natuurlijk een beletsel was voor de vrije ontwikkeling, is nu door de Overheid zelve veroordeeld, en zal, voor zooveel het van haar afhangt, voortaan ophouden.

Dat beteekent reeds veel. Maar bij dat eerste feit staat nu uit het afgelopen jaar als het tweede voor ons, dat het aan de orde gestelde wetsontwerp door de Tweede Kamer is aangenomen en goedgekeurd; terwijl mag verwacht worden, dat de Eerste Kamer, die haar stem nog moet uitbrengen, de finale vaststelling niet zal keeren — althans niet op den duur. Mocht er, onverhoopt, toch nog eenige vertraging komen, nu, dat is voor ons zoo erg niet, daar er nog wel eenige maanden verloop moeten, eer we naar den eisch van dat wetsontwerp ingericht zijn; en het zou in ieder geval toch slechts uitstel zijn, en geen afstel. De gelijkstelling, die bedoeld is, mag dan nog wat uitblijven, *komen doet zij toch*. Zij is nu reeds verworven, zoo al niet formeel, dan toch door het zekere uitzicht. Zij mag nu reeds beschouwd worden als een gave, die ons door Gods goedheid ten deel valt. Zij is, om het zoo eens uit te drukken, een geschenk, dat aan onze Vereeniging op haar 25sten jaardag wordt aangeboden. En dan zeker een geschenk, dat ons bij uitnemendheid welkom is; een geschenk, dat op onze verlanglijst van den aanvang af bovenaan heeft gestaan. (*Applaus.*)

Meer dan dat had wel niemand onzer thans kunnen verwachten. En toch staan we op dit oogenblik ook nog voor een derde feit, dat misschien wel het meeste beteekent. Aan hetgeen ontworpen is door de Overheid, en toen door de Tweede Kamer is aangenomen, heeft nu in den laatsten tijd ook het volk op onmiskenbare wijze zijn zegel gehecht.

Dat is niet door ons uitgelokt of bewerkt, maar het is, onder Gods bestel, ons ten deel gevallen door het toedoen van de tegenstanders zelf. Het zou, op het standpunt der partijen, die men onder den naam van „liberaal” samenvat, in haar eigen belang zijn geweest, zelf het eerst, ook voor Hooger Onderwijs, de banier der vrijheid op te heffen, en in ieder geval een daartoe strekkend voorstel aanstonds met warme ingenomenheid te begroeten; altijd behoudens de noodige waarborgen tegen allerlei misbruik. Maar, dat is nu eenmaal niet „vrijzinnig”, naar de eigen opvatting van degenen die zich alzo noemen. Niet bedenkende (wat toch anders een les is, die uit de geheele geschiedenis te leeren is), dat men een ontwikkeld volk op den duur niet regeeren kan, als men met het volkskarakter en den volksgeest niet behoorlijk rekening houdt, hebben zij het Nederlandsche volk, dat bijzonder vrijheidlievend is, in die mate zelfs, dat door overdrijving wel eens ondeugden daarmee gepaard gaan, en dat bovendien in zijn meerderheid de religie in eere houdt, juist op geestelijk gebied willen overheerschen. En zoo zijn in de laatste eeuw bijna al die vrijheden, die ons volk bovenal ter harte gaan, en die onder den invloed der Revolutie begrippen waren zoekgeraakt, opnieuw moeten veroverd worden, en dan altijd juist op de „liberalen”, die ze uit zich zelf nooit erkenden en daar slechts toe kwamen, als het niet meer kon gekeerd worden. Zoo is het gegaan, in